

PENGUMPULAN DATA WACANA NERAKA DALAM AL-QURAN MENGUNAKAN HUBUNGAN SEMANTIK

Collecting Data of Hell Discourse in the Al-Quran Using Semantic Relationships

Aziyun Othman @ Omar, Mat Taib Pa, Syakirah Rifa'in @ Mohd Rifain
Fakulti Bahasa dan Linguistik
Universiti Malaya
aziyunaziyun@gmail.com

Abstrak

Sejauhmanakah hubungan semantik antara perkataan boleh digunakan sebagai kaedah pengumpulan data tekstual bagi kajian kualitatif? Kajian tekstual berkaitan al-Quran masih menggunakan kaedah manual dalam proses mengumpul data sedangkan proses tersebut boleh dilakukan dengan lebih cepat dan sistematik menggunakan korpus al-Quran. Untuk membuat carian dalam korpus, kata kunci yang tepat diperlukan. Kajian ini menjelaskan bagaimana hubungan semantik digunakan sebagai kaedah atau alat untuk mengenal pasti kata kunci yang memerihalkan neraka. Objektif kajian adalah untuk mengenal pasti perkataan dalam al-Quran yang berkaitan dengan neraka yang akan dijadikan kata kunci menggunakan hubungan semantik dan mengumpul data berkaitan neraka. Kajian ini menggunakan kaedah kualitatif tentang wacana neraka dalam al-Quran dengan dibantu oleh korpus al-Quran; corpus.quran.com. Hasil analisis menunjukkan bahawa sebanyak 32 kata kunci berkaitan neraka selain nar dikenal pasti dengan menggunakan hubungan semantik. Tujuh daripada perkataan tersebut diperolehi daripada hubungan hiponim dan 25 perkataan diperolehi daripada hubungan meronim. Hasil carian dalam corpus.quran.com dan penyaringan menggunakan buku tafsir, sebanyak 276 ayat tentang neraka dikumpulkan. Apabila ayat-ayat ini dikelompokkan mengikut tema dalam al-Tafsir al-Munir, sebanyak 212 wacana dapat dikumpulkan. Dapatan ini merumuskan bahawa hubungan semantik sesuai digunakan sebagai kaedah pengumpulan data tekstual secara sistematik bagi mengelakkan keciciran data dan memastikan data yang dikumpul merangkumi bidang kajian.

Kata Kunci: hubungan semantik, pengumpulan data

Abstract

Textual studies related to the Al-Quran are still using manual methods in the process of collecting data, while the process can be done more quickly and systematically using the corpus of the Al-Quran. However, to do a search in the corpus, the right keywords are needed. Thus, this study explains the extent to which semantic relationships between words can be used as a method of textual data collection for qualitative research. Semantic relationships are used as a method or tool to identify keywords that describe hell. Using semantic relationships as a method, the objective of the study is to identify words used for hell in the Al-Quran so that they could be used as keywords, and then to collect data that describes hell. This study uses a qualitative method of the discourse of hell in the Al-Quran with the aid of the Al-Quran corpus; corpus.quran.com. The results of the analysis showed that a total of 32 hell and "nar" related keywords were identified using semantic relationships. Seven of the keywords were derived from hyponym relations, while 25 words were derived from meronym relations. Search results in corpus.quran.com and filtering using tafsir books, managed to collect a total of 276 verses about hell.

When these verses were grouped according to themes based on al-Tafsir al-Munir, a total of 212 discourses were successfully obtained. These findings prove that semantic relationships are suitable to be used as a method of systematic textual data collection, can avoid data drop-outs and to ensure that the data collected covers the field of study.

Keywords: *semantic relationships, data collection*

PENGENALAN

Semantik merupakan satu cabang ilmu dalam linguistik yang mengkaji tentang makna (Lyons, 1977). Apabila istilah semantik linguistik digunakan, istilah tersebut merujuk kajian makna secara sistematis yang terkandung dalam perkataan dan tatabahasa sesuatu bahasa itu (Rembaud, 2012). Makna sesuatu perkataan diketahui bukan sahaja dengan mengkaji perkataan itu sendiri, bahkan kajian terhadap hubungan perkataan tersebut dengan perkataan lain membantu untuk memahami makna dengan lebih jelas (Murphy, 2003 & Rembaud, 2012).

Hubungan antara perkataan yang membantu manusia memahami makna ini dikenali sebagai hubungan semantik antara perkataan. Hubungan semantik antara perkataan ini mula dibincangkan oleh Ferdinand de Saussure (Rembaud, 2012). Kepentingan hubungan semantik diakui oleh sarjana linguistik sehingga ada yang berpendapat bahawa kajian terhadap hubungan semantik ini ialah asas utama bagi kajian makna (Storjohann, 2010). Berdasarkan hubungan semantik ini, maka terbentuk teori utama dalam bidang semantik iaitu Teori Medan Makna yang melihat perkataan sebagai satu jaringan dan dikategorikan mengikut kumpulan berdasarkan ciri tertentu (Lyons, 1977 & Rembaud, 2012).

Terdapat perbezaan pendapat tentang bilangan hubungan semantik yang wujud antara perkataan bergantung pada ketelitian para sarjana membezakan hubungan yang wujud antara perkataan tersebut (Winston, Chaffin & Hermann 1987). Berdasarkan analisis Chaffin dan Hermann (1984) terhadap kajian lepas, mereka mendapati kebanyakan sarjana telah menyenaraikan lima hubungan semantik yang wujud iaitu antonim, sinonim, inklusif (*inclusion*), bahagian-keseluruhan (*part-whole*) dan kes (*case*). Winston, Chaffin dan Hermann (1987) kemudiannya menambah dua lagi hubungan iaitu pemilikan (*possession*) dan sumbangan (*attribution*) menjadikan bilangan hubungan semantik menurut mereka ialah tujuh hubungan.

Namun Murphy (2003), berpendapat, hubungan semantik perlu bersifat umum dan boleh dibuat penyesuaian. Beliau hanya menyenaraikan empat hubungan semantik sahaja iaitu antonim, sinonim, inklusif yang diistilahkan sebagai hiponim-hiperonim dan bahagian-keseluruhan yang diistilahkan sebagai meronim-holonim. Oleh yang demikian, Murphy (2003) meletakkan hubungan pemilikan dan sumbangan dalam hubungan meronim-holonim.

Setiap jenis hubungan semantik mempunyai konsep yang tersendiri. Antonim misalnya, merupakan hubungan perbezaan atau pertentangan antara perkataan seperti tinggi dan rendah. Hubungan perbezaan antara perkataan ini juga merangkumi hubungan saling melengkapi seperti lelaki dan perempuan (Lyons, 1977). Berbeza dengan antonim, sinonim pula merupakan hubungan persamaan makna antara perkataan dan sinonim boleh juga merujuk kepada hubungan hampir sama antara perkataan (Storey, 1993). Kedua-dua hubungan ini juga dilihat sentiasa menjadi fokus utama bukan sahaja dalam kalangan ahli linguistik tetapi juga para guru dan pelajar (Altay, 2017).

Manakala hiponim-heronim pula ialah hubungan inklusif atau pengelompokan atau himpunan berdasarkan jenis sesuatu kumpulan (*type of /kind of*). Hiponim merupakan subordinat yang mengandungi makna khusus dengan hubungan superordinat yang mempunyai makna umum dikenali

sebagai hiperonim. Sebagai contoh, hubungan perkataan kucing dengan binatang merupakan hubungan hiponim-heronim kerana kucing adalah dalam kelompok binatang (Lyons, 1977 & Murphy, 2003).

Seterusnya meronim pula ialah perkataan yang mempunyai hubungan komponen, pemilikan atau sumbangan kepada perkataan induk yang dikenali sebagai holonim. Hubungan ini secara mudahnya disebut hubungan sebahagian daripada (*part of*) atau mempunyai (*has a*). Sebagai contoh, hubungan pintu dengan rumah ialah hubungan meronim-holonim kerana pintu adalah sebahagian daripada rumah dan duit merupakan meronim bagi jutawan kerana hubungan pemilikan manakala besar ialah meronim bagi rumah agam disebabkan hubungan sumbangan (Murphy, 2003).

Walaupun ilmu linguistik moden amnya dan semantik khususnya dipelopori oleh tokoh linguistik barat, tetapi topik perbahasannya bukanlah sesuatu yang asing dalam bahasa Arab terutama dalam kajian al-Quran. Desakan untuk mendalami dan memahami al-Quran menyebabkan banyak kajian tentang makna dan hubungan semantik antara perkataan dalam al-Quran seperti sinonim, antonim dan polisemi telah mendahului kajian ahli linguistik barat (Muhammad, 2001).

KAJIAN LITERATUR

Lazimnya, topik utama dalam kajian tentang hubungan semantik adalah dengan dengan memfokuskan hubungan tertentu seperti sinonim,antonim atau meronim. Antara contoh kajian dalam kategori ini ialah kajian al-Munajjid (t.t) yang membincangkan tentang sejauh manakah wujudnya sinonim dalam al-Quran. Begitu juga dengan kajian Muhammad Luqman (2017) yang mengkaji sinonim dalam al-Quran dari sudut fungsi dan kesan semantik dengan 10 perkataan dalam al-Quran yang dikatakan mempunyai hubungan sinonim. Selain sinonim, terdapat juga kajian tentang meronim dalam al-Quran yang memfokuskan kepada perkataan *basar* yang mendapati bahawa hubungan perkataan *'ayn* dan *basar* merupakan hubungan meronim (Mohamed Akhiruddin, 2018).

Terdapat kajian lain yang menjadikan hubungan semantik sebagai asas kajian dengan cara memilih teks tertentu sebagai data dan menganalisis hubungan semantik yang wujud antara perkataan-perkataan dalam teks tersebut. Hishomuddin (2017) misalnya, menggunakan Teori Medan Makna yang dibangunkan berdasarkan hubungan semantik bagi mengkaji perkataan-perkataan yang digunakan untuk mengaitkan manusia dermawan dan burung *Zarzur* dalam teks prosa *Zarzuriyat Ibn Fakhkhar*. Kajian tersebut mendapati hubungan semantik yang terlibat bagi mengaitkan manusia dermawan dengan burung *Zarzur* ialah antonim. Manakala perkataan-perkataan yang digunakan dalam prosa tersebut bagi memerihalkan manusia dermawan melibatkan hubungan meronim berbanding perihal burung *Zarzur* yang melibatkan lebih banyak hubungan iaitu polisemi,hipernim, hiponim,holonim dan meronim.

Manakala kajian Siti Farida, Yazid, Mary & Muhammad Zaid (2020) pula menganalisis leksikal semantic dalam novel Samsiah Mohd Nor yang bertajuk “Sangkar”. Hasil kajian mendapati bahawa leksikal semantik yang terlibat dalam novel ini ialah sinonim,antonim, hiponim dan meronim. Analisis kekerapan daripada kajian ini mendapati bahawa antonim banyak digunakan dalam novel ini. Dapatan kajian ini juga membuktikan wujudnya hubung kait antara penggunaan leksikal semantik dengan tema keseluruhan novel apabila antonim diperlukan untuk membuat perbandingan positif dan negatif serta menjadi pasangan kata yang melengkapi bagi memerihalkan personaliti watak dan suasana.

Selain menjadi topik utama sesuatu kajian, hubungan semantik juga menjadi dasar kepada pembinaan sumber leksikal yang berasaskan pengkomputeran bahasa (*computerised language*). Oleh itu, setiap pangkalan data leksikal dibangunkan dengan cara mengumpulkan perkataan-perkataan dan

mengkategorikan perkataan tersebut berdasarkan hubungan semantik. Sebagai contoh, dalam bahasa Arab, sumber leksikal pertama berasaskan komputer yang dibangunkan ialah *Arabic WordNet* (AWN) dengan menjadikan hiponim sebagai lapisan pertama pengkategorian perkataan (Black, Elkateb, Alkhalifa, Vessen, Pease & Fellbaum, 2006).

Oleh sebab terdapat beberapa kelemahan dalam AWN, satu lagi pangkalan data berasaskan ontologi leksikal dibangunkan dan diberi nama Azhary (Ishkewy, Harb & Farahat, 2014). Menurut Jarrar (2021), yang juga turut membangunkan pangkalan data leksikalnya; *The Arabic Ontology*, pangkalan data leksikal yang dibangunkan berasaskan prinsip ontologi membolehkan pelbagai jenis hubungan semantik antara perkataan dimasukkan tidak terhad kepada hiponim sahaja seperti yang terdapat dalam AWN. Berbeza dengan AWN, pangkalan data leksikal berasaskan ontologi menghimpunkan perkataan kepada set sinonim dan merekodkan hubungan semantik antara perkataan seperti sinonim, antonim, hipernim, hiponim, meronim, holonim, polesim dan hubungan lain yang berkaitan (Ishkewy et al., 2014 & Jarrar, 2021).

Pendedahan hubungan semantik antara perkataan kepada pelajar bahasa asing juga dikenal pasti sebagai salah satu strategi bagi membantu mereka menambah perbendaharaan kata. Penggunaan hubungan semantik leksikal ini perlu bagi menyedarkan guru agar untuk tidak memfokuskan kepada mengajar perkataan semata-mata tetapi membangunkan minat murid terhadap perkataan tersebut (el-Gizali, 2015). Penambahan perbendaharaan kata dengan menggunakan hubungan semantik leksikal dapat dilakukan secara skala besar dan dalam tempoh masa yang panjang. Justeru, kesedaran dalam kalangan pelajar tentang kepentingan hubungan semantik leksikal perlu ditingkatkan (Altay, 2017).

PERMASALAHAN KAJIAN

Berdasarkan kajian-kajian lepas, didapati bahawa hubungan semantik antara perkataan terhad kepada perbincangan yang menjadikan hubungan tersebut sebagai topik utama sesuatu kajian linguistik atau menjadi dasar kepada pembinaan pangkalan data leksikal. Kajian tentang peranan hubungan semantik antara leksikal berpotensi untuk diluaskan lagi dalam pelbagai disiplin dan aspek metodologi kajian tekstual sebagai asas kepada pengumpulan data termasuk kajian al-Quran.

Kebanyakan kajian al-Quran dalam bidang Pengajian Islam dan Bahasa Arab menggunakan kaedah konvensional dengan mengumpul data secara manual iaitu meneliti setiap helaian al-Quran satu persatu. Sedangkan kaedah pengumpulan data dapat dilakukan secara cepat dan sistematik menggunakan korpus al-Quran yang dibangunkan. Pengumpulan data berasaskan kaedah yang sistematik dapat memberi keyakinan bahawa data tersebut meliputi dan mencakupi subjek kajian serta mengurangkan risiko kecaciran data.

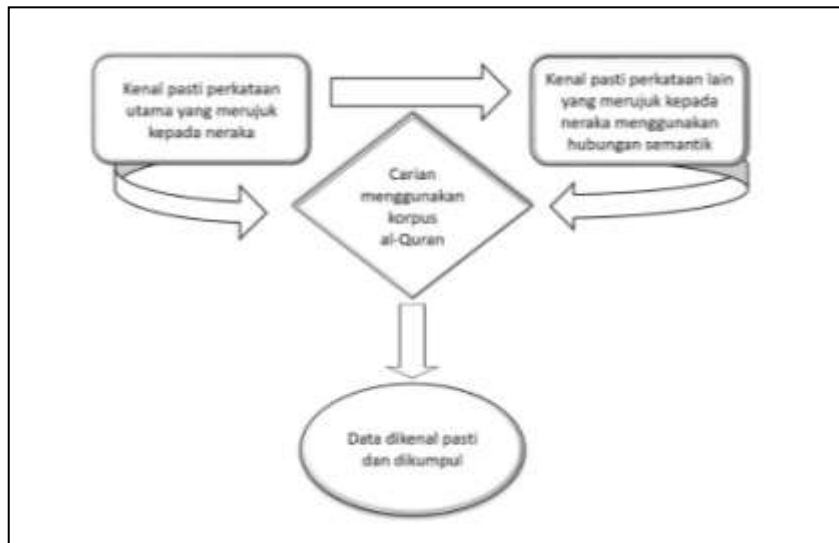
Menurut Aliyu, Rabiah, Azreen & Masrah (2013), bagi mendapatkan kandungan yang diperlukan daripada teks al-Quran tentang sesuatu aspek yang hendak dikaji, pengkaji harus mendapatkan kata kunci yang betul bagi membolehkan carian yang tepat dilakukan. Persoalannya apakah kaedah yang digunakan bagi mendapatkan kata kunci tersebut? Ghembaza, (2019) dalam kajiannya mencadangkan pencarian berasaskan perkaitan semantik bagi membantu mendapatkan kata kunci yang tepat. Misalnya, bagi pengkaji yang mengkaji tentang Nabi Yaakob A.S dalam al-Quran, boleh membuat carian menggunakan perkataan yang mempunyai kaitan semantik dengan nama Yaakob seperti Nabi (karakter), Israel (gelaran baginda), Ibrahim (datuk baginda), Ishak (ayah baginda), Yusuf (anak baginda)

dan Bani Israel (keturunan baginda). Kata kunci yang mempunyai kaitan semantik didapati berpotensi membantu seorang pengkaji memperoleh data yang bertepatan dan bersesuaian.

Justeru, kajian ini bertujuan menjelaskan bagaimana hubungan semantik antara perkataan digunakan sebagai cara atau alat untuk mengenal pasti kata kunci tentang neraka dalam al-Quran. Hubungan semantik ini digunakan untuk mengenal pasti perkataan yang berkaitan neraka yang akan dijadikan kata kunci bagi membuat carian. Kajian ini juga bertujuan mengumpul data yang memerihalkan neraka dalam al-Quran hasil dapatan daripada carian yang telah dilakukan.

METODOLOGI

Kajian ini menggunakan kaedah kualitatif dalam bidang analisis wacana melibatkan data tekstual. Data tekstual yang terlibat ialah wacana neraka dalam al-Quran. Rajah 1 merupakan proses yang dilakukan untuk mengumpul data kajian;

Rajah 1: Prosedur Pengumpulan Data

Bagi membuat carian wacana neraka dalam al-Quran, kata kunci yang membantu untuk mendapatkan data tersebut perlu diperolehi terlebih dahulu. Justeru, bagi mendapatkan kata kunci tersebut, perkataan utama yang digunakan dalam al-Quran bagi merujuk kepada neraka hendaklah dikenal pasti. Bagi tujuan tersebut, kajian literatur dirujuk dan hasil rujukan menunjukkan bahawa perkataan tersebut ialah *nar* (Tarish t.t, Imad, 2010, al-Halawachi, 2013, Ammar, 2016 & Lange, 2016).

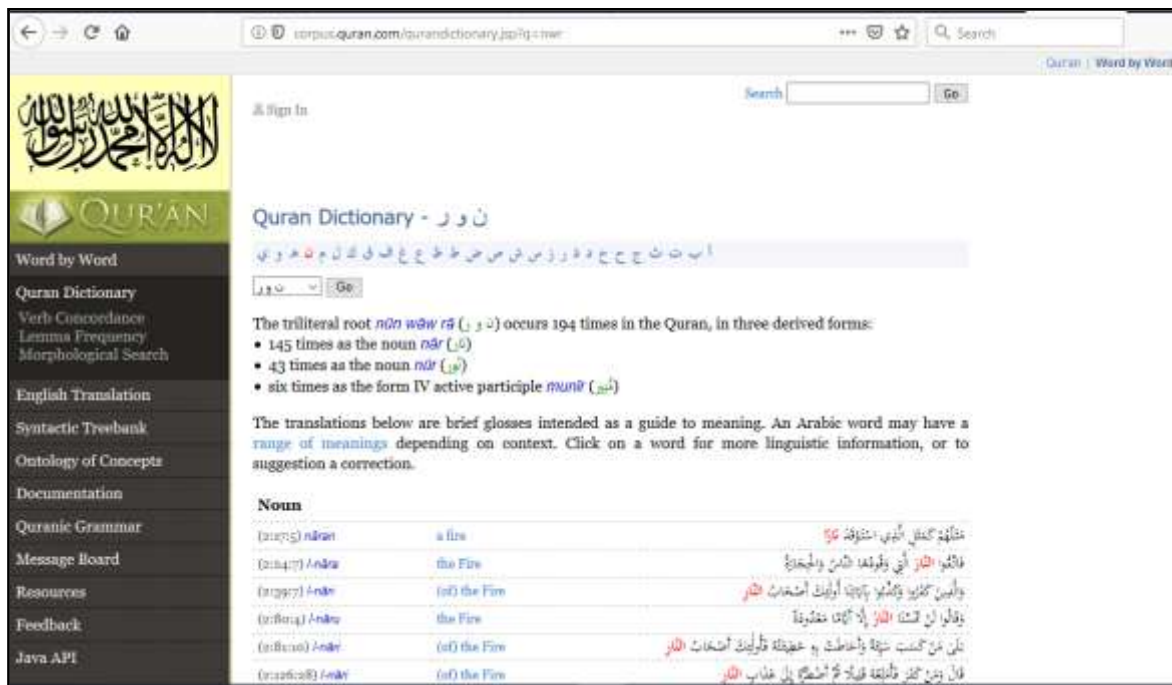
Terdapat kebarangkalian bahawa ada ayat-ayat tentang neraka dalam al-Quran menggunakan perkataan selain daripada *nar*. Oleh itu, langkah kedua perlu dilakukan iaitu mengenal pasti perkataan-perkataan tersebut. Satu alat atau kaedah diperlukan sebagai sandaran bagi memperolehi perkataan-perkataan berkaitan neraka selain *nar* yang menjadi kata kunci untuk membuat carian dan mengumpul data.

Berdasarkan cadangan Ghembaza (2019), hubungan semantik digunakan sebagai alat atau kaedah untuk mendapatkan perkataan-perkataan berkaitan neraka selain *nar*. Langkah ini bermula dengan menimbulkan persoalan apakah perkataan-perkataan yang mempunyai hubungan semantik dengan *nar*? Daripada empat hubungan semantik yang disebutkan oleh Murphy (2003); sinonim, antonim, hiponim-heronim dan meronim-holonim, hanya dua hubungan sahaja digunakan iaitu hubungan

hiponim-hiperonim dan meronim-holonim. Hal ini bertepatan dengan pendapat sebahagian besar sarjana Islam yang mengatakan tiada sinonim dalam al-Quran (Abbas, 1991, al-Khalidiyy, 1992, al-Munajjid, t.t) manakala hubungan antonim pula merujuk kepada syurga yang tidak berkaitan dengan data kajian yang dikehendaki.

Seterusnya, bagi langkah ketiga, korpus al-Quran daripada <http://corpus.quran.com/> digunakan untuk mengenal pasti kedudukan ayat yang mengandungi semua perkataan yang telah dikenal pasti merujuk kepada perihal neraka. Korpus al-Quran ini dibangunkan oleh University of Leeds bertujuan mewujudkan sumber linguistik secara dalam talian yang mengandungi 77430 perkataan al-Quran. Sumber ini membantu para pengkaji membuat analisis yang lebih mendalam tentang al-Quran dari pelbagai sudut seperti sintaksis dan morfologi (Dukes, 2013, Dukes, Atwell & Habash, 2013).

Rajah 2 menerangkan kaedah penggunaan korpus al-Quran bagi mengenal pasti kedudukan ayat yang mengandungi perkataan *nar*:

Rajah 2 Penggunaan Korpus al-Quran

Perkataan *nar* dan perkataan-perkataan lain yang telah dikenal pasti hasil penggunaan hubungan semantik digunakan sebagai kata kunci untuk membuat carian dalam korpus al-Quran ini. Hasil carian menunjukkan nombor surah dan ayat yang membantu proses pengumpulan data.

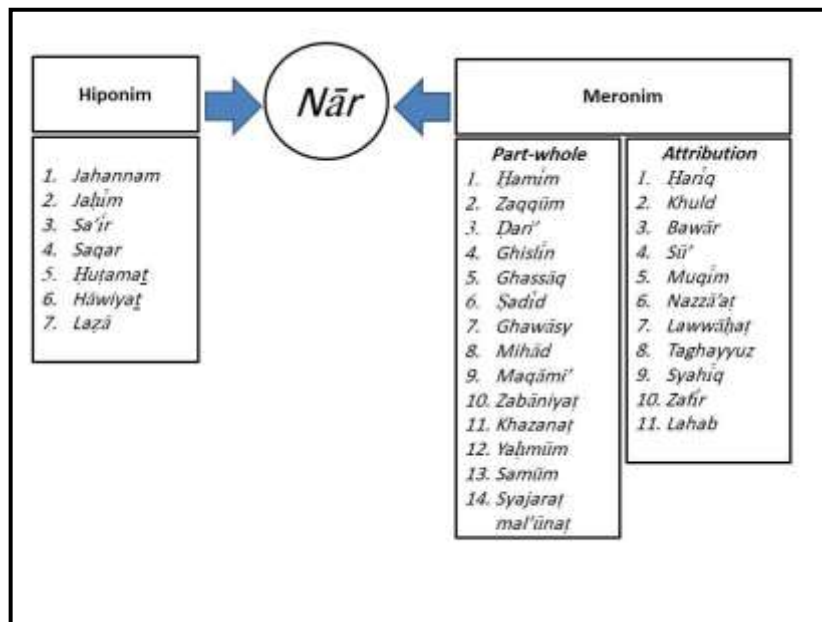
Langkah keempat adalah mengenal pasti ketepatan semua perkataan tersebut yang merujuk kepada perihal neraka. Bagi langkah ini, tafsir al-Quran digunakan bagi memastikan sama ada perkataan-perkataan tersebut digunakan dalam ayat bagi menceritakan tentang neraka atau digunakan dalam konteks yang lain. Langkah ini merupakan proses saringan yang mana hanya ayat yang memperihalkan neraka sahaja dikumpulkan sebagai data kajian.

PERBINCANGAN DAPATAN

Berdasarkan penggunaan hubungan semantik ini, kajian mendapati terdapat 32 perkataan selain *nar* digunakan bagi merujuk kepada perihal neraka dalam al-Quran. Daripada hubungan hiponim, kajian memperoleh kata nama khas bagi *nar*. Sebanyak tujuh perkataan telah dikenal pasti sebagai kata nama khas bagi neraka iaitu *Jahannam*, *Jahim*, *Sa'ir*, *Saqar*, *Hutamaṭ*, *Hawiyat*, *Laza* (al-Hanbali, 1992, al-Sayyad, 2016).

Manakala penggunaan hubungan meronim membawa kepada perkataan-perkataan seperti makanan dan minuman, benda-benda di dalam neraka dan sifat-sifat neraka. Terdapat 25 perkataan yang telah dikenal pasti mempunyai hubungan meronim dengan *nar*. Makanan dan minuman di dalam neraka ialah *hamim*, *zaqqum*, *dari*, *ghislīn*, *ghassaq* dan *ma' sadid*. Perkataan *ghawasy*, *mihad*, *maqami'*, *samum*, *zabaniyaṭ khazanaṭ*, *yahmum*, *syajaraṭ mal'unaṭ* merupakan benda yang terdapat dalam neraka. Sifat-sifat neraka pula ialah *al-khuld*, *al-hariq*, *al-bawar*, *su'*, *muqim*, *nazza'at*, *lawwahaṭ*, *taghayyuz*, *syahiq*, *zafir* dan *lahab*,

Rajah 3 di bawah menjelaskan hubungan semantik antara perkataan-perkataan ini yang membantu pengkaji dalam proses pengumpulan data;

Rajah 3: Penggunaan Hubungan Semantik dalam Proses Pengumpulan Data

Perkataan *nar* dan 32 perkataan lain yang mempunyai hubungan semantik dengan *nar* digunakan sebagai kata kunci bagi membuat carian dalam korpus al-Quran. Bilangan data yang terkumpul hasil carian tersebut ditunjukkan dalam jadual 1 di bawah:

Jadual 1: Data Terkumpul

<i>il</i>	<i>I</i>	<i>Perkataan</i>	<i>Bilangan Dalam Al-Quran</i>	<i>Bilangan Yang Berkaitan Dengan Neraka</i>
	1	<i>nar</i>	145	121
	2	<i>Jahannam</i>	77	77
	3	<i>Jahim</i>	25	24
	4	<i>Sa'ir</i>	16	16
	5	<i>Saqar</i>	4	4
	6	<i>Hutamaṭ</i>	2	2
	7	<i>Hawiyat</i>	1	1
	8	<i>Laza</i>	1	1
	9	<i>Hamim</i>	20	14
0		<i>zaqqum</i>	3	3
1		<i>dari'</i>	1	1
2		<i>ghislin</i>	1	1
3		<i>ghassaq</i>	2	2
4		<i>ma' sadid</i>	1	1
5		<i>ghawasy</i>	1	1
6		<i>mihad</i>	7	6
7		<i>maqami'</i>	1	1
8		<i>samum</i>	3	2
9		<i>zabaniyat</i>	1	1
0	2	<i>khazanaṭ</i>	4	3
1	2	<i>yaḥmum</i>	1	1
2	2	<i>syajarat mal'unat</i>	1	1
3	2	<i>al-hariq</i>	5	5
4	2	<i>al-khuld</i>	6	3
5	2	<i>al-bawar</i>	1	1
6	2	<i>su'</i>	52	2
	4	<i>muqim</i>	5	5

7	2	<i>nazza'at</i>	1	1
8	2	<i>lawwahat</i>	2	2
9	3	<i>taghayyuz,</i>	1	1
0	3	<i>syahiq</i>	2	2
1	3	<i>zafir</i>	3	3
2	3	<i>lahab</i>	3	2
3		JUMLAH	399	311

Setelah mengenal pasti kedudukan ayat dan surah bagi perkataan-perkataan tersebut, pengkaji merujuk tafsir al-Quran bagi memastikan kesemua perkataan tersebut membawa makna yang berkaitan dengan neraka. Hasil saringan mendapati daripada 399 hasil carian, hanya 308 perkataan sahaja yang memperihalkan tentang neraka yang merupakan data kajian seperti yang ditunjukkan dalam Jadual 1.

Sebagai contoh, terdapat 25 perkataan *Jahim* di dalam al-Quran akan tetapi yang digunakan dalam konteks perihal neraka hanya 24 sahaja. Dalam surah al-Saffat ayat 97, Allah Taala berfirman;

قَالُوا ابْنُوا لَهُ بُنْيَانًا فَأَلْقُوهُ فِي الْجَحِيمِ (٩٧)

Setelah tak dapat berhujah lagi, ketua-ketua) mereka berkata: "Binalah untuk Ibrahim sebuah tempat (untuk membakarnya), kemudian campakkan dia ke dalam api yang menjulang-julang itu".

Ayat ini mengisahkan tentang tindakan kaum Nabi Ibrahim yang menolak dakwah baginda dan enggan menerima hujah yang dikemukakan. Mereka membina tempat untuk membakar Nabi Ibrahim dan mencampakkan baginda ke dalam api yang marak. Perkataan *Jahim* digunakan dalam ayat ini dengan makna api yang marak dan menjulang-julang dan bukan merujuk kepada perihal neraka di akhirat (al-Zuhayli, 1991). Oleh itu, ayat ini tidak dimasukkan dalam data kajian walaupun terdapat perkataan *Jahim*.

Terdapat perkataan yang hanya memperihalkan neraka sekiranya perkataan tersebut berkolokasi dengan perkataan-perkataan lain. Contohnya perkataan *su'* dinyatakan sebanyak 52 kali di dalam al-Quran tetapi yang memperihalkan tentang neraka hanya dua sahaja iaitu apabila perkataan tersebut berkolokasi dengan perkataan *al-dar* menjadi *su' al-dar*. Contoh lain ialah perkataan *al-khuld* yang dinyatakan sebanyak enam kali dalam al-Quran. Daripada enam yang dinyatakan di dalam al-Quran, hanya tiga sahaja yang memperihalkan tentang neraka setelah hasil kolokasi dengan perkataan *adhab* dan *dar* menjadi *adhab al-khuld* dan *dar al-khuld*.

Hasil carian menggunakan kata-kata kunci ini, sebanyak 275 ayat tentang neraka dapat dikumpulkan. Sebanyak 121 ayat dikumpulkan hasil carian menggunakan perkataan *nar* dan 154 ayat lagi hasil carian menggunakan perkataan-perkataan yang mempunyai hubungan hiponim dan meronim

dengan *nar*. Mengapakah bilangan ayat sebanyak 275 yang dikumpulkan berbeza dengan jumlah carian perkataan berkait dengan neraka sebanyak 311? Perbezaan ini berlaku apabila terdapat beberapa perkataan yang menjadi kata kunci carian berada dalam ayat yang sama. Sebagai contoh firman Allah Taala;

وَقَالَ الَّذِينَ فِي النَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ ادْعُوا رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِنَ الْعَذَابِ
{٤٩}

Dan berkatalah pula orang-orang yang ada dalam neraka kepada malaikat-malaikat penjaga neraka Jahannam: "Pohonkanlah kepada Tuhan kamu, supaya Ia meringankan sedikit azab seksa dari kami, barang sehari".

Terdapat tiga kata kunci tentang neraka dalam ayat ini iaitu *al-nar*, *khazanat* dan *Jahannam*. Situasi begini menyebabkan berlaku perbezaan antara bilangan perkataan yang diperolehi dengan jumlah ayat yang dikumpulkan.

Oleh kerana kajian ini merupakan kajian analisis wacana, *al-Tafsir al-Munir* dirujuk untuk menentukan potongan ayat yang membentuk set wacana al-Quran tentang neraka. Sebanyak 212 wacana telah diperolehi hasil daripada prosedur ini melibatkan 83 surah dalam al-Quran. *al-Tafsir al-Munir* dirujuk kerana ayat al-Quran ditafsirkan secara kelompok berdasarkan potongan yang dibuat oleh al-Zuhayli dan setiap kelompok tersebut mempunyai tema (Zayna, 2013). Menurut Daraji (2016), *al-Tafsir al-Munir* merupakan tafsir utama yang menepati disiplin ilmu analisis wacana dalam linguistik moden. Pembahagian surah kepada struktur-struktur kecil menonjolkan kohesi dan koheren antara kelompok wacana kecil dengan wacana umum secara menyeluruh.

KESIMPULAN

Berdasarkan perbincangan dapatan kajian, dirumuskan bahawa hubungan semantik berpotensi untuk digunakan sebagai alat atau kaedah dalam pengumpulan data. Dapatan kajian menunjukkan hubungan semantik membantu pengkaji mengenal pasti kata kunci yang tepat bagi membuat carian dalam korpus al-Quran. Penggunaan hubungan semantik menjadikan proses pengumpulan data tekstual terutama teks al-Quran lebih sistematik dan dapat mengelakkan berlaku masalah keciciran data atau data tidak mencakupi keseluruhan bidang kajian.

RUJUKAN

al-Quran

Abbas, F.H, Sana, F. (1991). *I'jaz al-Quran al-Karim*. Amman: Dar al-Furqan.

Aliyu, R.Y., Rabiah, A.K., Azreen A., Masrah A.A.M. (2013). Ontology Semantic Approach to Extraction of Knowledge from Holy Quran. *2013 5th International Conference on Computer Science and Information Technology* (pp. 19-23). IEEE Computer Society.

- Altay, M. (2017). Raising Awareness of Lexical Semantic Relations in Undergraduate EFL Context. *Novitas-ROYAL (Research on Youth and Language)*, 42-52.
- Ammar, A. (2016). Dilalat al-makaan fii suwar al-jannat wa al-naar fi al-Quran al-Karim. *Majallat kuliyyat al-tarbiyat li al-banat li al-ulum al-insaniyyat*, 217-242.
- Bedri, A., El-Gizoli, Y.I, Abel Gadir, A-S. (2015). Investigating the use of lexical semantic relations to enhance vocabulary instruction at the 3rd Grade Secondary Level in the Sudan (A Case Study of Khartoum Locality Schools). *SUST Journal of Humanities*, 118-127.
- Black, W., Elkateb, S., Rodriguez, H., Alkhalifa, M., Vossen, P., Pease, A., Fellabaum, C. (2006). Introducing to Arabic Wordnet Project. *International Wordnet Conference* (pp. 295-299). Masaryk University.
- Chaffin, R., Hermann, D. J. (1984). The Similarity and Diversity of Semantics Relations. *Memory and Cognition*, 134-141.
- Daraji, S. (2016). *Talaqi al-Khitab al-Qurani fi Daw' Ilm al-Lughat al-Nassi Juz' Tabaraka wa Juz' 'Amma Anmuzajan*. Algeria: Jami'at Muhammad al-Amin Dabaghin-Setif 2.
- Daud, M. M. (2001). *al-Arabiyyat wa Ilm al-Lughat al-Hadith*. Kaherah: Dar al-Gharib.
- Dukes, K. (2013). *Statistical Parsing by Machine Learning from a Classical Arabic Treebank*. Leeds: University of Leeds.
- Dukes, K., Atwell, E., Habash, N. (2013). Supervised Collaboration for Syntactic Annotation of Quranic Arabic. *Language Resources and Evaluation*, 33-62.
- Dukes, K., Habash, N. (2010). Morphological Annotation of Quranic Arabic. *Conference Resources and Evaluation on Language* (pp. 2531-2536). ELRA.
- Ghembaza, M. I.-K. (2019). Specialized Quranic Semantic Search Engine: Features and Architecture. *International Journal of Computer Science and Information Security (IJCSIS)*, Vol. 17, No. 2, 63-74.
- Hakkoum, A., Raghay, S. (2015). Modeling, Advanced Search in The Qur'an Using Semantic. *Advanced Search in The Qur'an Using Semantic Modeling*.
- Hakkoum, A., Raghay, S. (2016). Ontological Approach for Semantic Modelling and Querying the Quran. *International Journal on Islamic Application in Computer Science and Technology*, 37-45.
- Hakkoum, A., Raghay, S. (2016). Semantic Q&A System on the Quran. *Arabian Journal for Science and Engineering*, 5205-5214.
- al-Halawachi, M. (2013). Dilalalat al-af'aal al-muqtarinat bi zikr al-naar fi al-Quran al-Karim. *Adab al Rafidin* (66), 137-169.
- al-Hanbali, I. R. (1992). *al-Takhwif Min al-Nar wa al-Takrif bi Hal Dar al-Bawar*. Riyadh: Maktabat al Muayyad.
- al-Hawrat, M., Hegazi, M.O, Hilal, A. (2015). Processing the Text of the Holy Quran: a Text Mining Study. *International Journal of Advanced Computer Science and Applications*, 262-267.

- Hishomuddin, A., Norfarhana, A.G., Munjid, M.B. (2017). Teks Prosa Zarzuriyyat Ibn Fakhaar: Analisa Korpus Bertema Berdasarkan Teori Medan Makna. *Journal of Islamic, Social, Economics and Development*, 21-31.
- Ishkewy, H., Harb, H.M., Farahat, H. (2014). Azhary : An Arabic Lexical Ontology. *International Journal of Web and Semantic Technology Vol 5, No.4*, 71-82.
- Jarrar, M. (2021). The Arabic Ontology- An Arabic WordNet With Ontologically Clean Content. *Applied Ontology*.
- al-Khalidiyy, S.A.F. (1992). *Lata'if Quraniyyat*. Damsyik: Dar al-Qalam.
- Lange, C. (2016). Introducing hell in islamic studies. In C. Lange, *Locating hell in islamic traditions* (pp. 1-28).
- Lyons, J. (1977). *Semantics VI*. New York: Cambridge University Press.
- Majid , T. (n.d.). al-Naar fi al-Quran al-Kariim diraasat dilaaliyat. *Majallat Wasit li al-'Ulum al Insaniyyat (11)*, 55-81.
- Mohamed Akhiruddin, I., Hishomudin, A., Rabiatal Adawiyah, M., Muhammad Widus, S., Nur Farhana, B. (2018). The Word 'Basar' and Its Meronym In Quran: Comparative Study Between Quranic Dictionaries. *IJASOS- International E-Journal of Advances in Social Sciences vol IV*, 114-119.
- Mohamed Akhiruddin, I., Hishomudin, A., Rabiatal Adawiyah, M., Muhammad Widus, S., Nur Farhana, B. (2018). The Word Basar In Quran And Its Synonym: Comparative Study Between Quran Corpus And Al-Mu'jam al-Mufahras Li Alfaz al-Quran . *IJOSAS - International E-Journal of Advances In Social Sciences Vol IV*, 107-113.
- Muhammad Luqman Ibnul Hakim, M.S, Muhammad Saiful Anuar, Y, Zaitul Azma, Z.H, Muhammad Zaidi, Z.. (2017). Leksikal Sinonim Dalam al-Quran: Satu Analisis Fungsi dan Kesan Semantik. *Jurnal Linguistik* , 36-54.
- al-Munajjid, M. N. (t.t). *al-Taraduf fi al-Quran bayna al-Nazariyyat wa al-Tatbiq*. Beirut: Dar al-Fikr al-Muasir.
- Murphy, M. L. (2003). *Semantic Relations and The Lexicon*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Rembaud, M. G. (2012). *Basic Semantic* . Madrid: Universidad Nacional De Education A Distancia.
- al-Sayyad, A.A.S. (2016). *al-Taswir al-Quraniyy Li al-Jannat wa al-Nar*. Beirut: Dar al-Kutub al-Ilmiyyat.
- Siti Farida, S., Yazid, Y., Mary Fatimah, S., Muhammad Zaid, D. (2020). Analisis Semantik Leksikal Dalam Novel Sangkar Karya Samsiah Mohd Nor. *Asian People Journal*, 45-63.
- Storey, V. C. (1993). Understanding Semantic Relationships. *VLDB Journal* , 455-488.
- Storjohann, P. (2010). Lexico-semantic relations in theory and practice. In P. Storjohann, *Lexical-Semantic Relations: Theoretical and Practical Perspectives* (pp. 3-13). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Winston, M.E, Chaffin, R., Hermann, D.J. (1987). A Taxonomy of Part Whole Relationships . *Cognitive Science 11*, 417-444.

Zayna, M. A. (2013). *al-Tafsir al-Munir li al-Zuhayli-Dirasat wa Taqwim. Majallat Jami'at al-Najah li al-Abhath al-Insaniyyat* , 2044-2076.

al-Zuhayli. (1991). *al-Tafsir al-Munir*. Beirut: Dar al-Fikr.